

О.О. Наумова

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу та поведінкової економіки
Університет економіки та права «КРОК»,
адвокат*

Ведення адвокатського досьє в Україні

У статті проведено системний аналіз змісту адвокатського досьє, принципів його формування, критеріїв систематизації та структури. Виокремлено функції адвокатського досьє та наведено їх характеристику.

Ключові слова: *адвокат, адвокатське досьє, адвокатська таємниця, кримінальна відповідальність.*

Е.А. Наумова

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу и поведенческой экономики
Университет экономики и права «КРОК»,
адвокат*

Ведение адвокатского досьє в Украине

В статье проведен системный анализ содержания адвокатского досьє, принципов его формирования, критериев классификации и структуры. Выделены функции адвокатского досьє и приведена их характеристика.

Ключевые слова: *адвокат, адвокатское досьє, адвокатская тайна, кримінальная ответственность.*

O. Naumova

*Ph.D., Assistant Professor of Marketing
and Economic Behavior Department,
«KROK» University,
an attorney*

Maintaining the attorney's dossier in Ukraine

The paper reflects on the systematic analysis of the content of the attorney's dossier, the principles of its formation, the classification criteria and the structure. The functions of the attorney's dossier are highlighted and their characteristics are given.

Keywords: *attorney, attorney's dossier, attorney's secret, criminal responsibility.*

Постановка проблеми

Формування та реалізація стратегії захисту прав і законних інтересів клієнта вимагає ґрунтовного опрацювання адвокатом зібраних документів, нормативно-правових актів тощо. Старанне ведення адвокатського дос'є сприяє уважному дослідженню та оцінці всіх обставин у справі, визначенню слабких і сильних сторін стратегії захисту та є передумовою повного, своєчасного та якісного надання правничої допомоги адвокатом.

Проведене нами опитування адвокатів м. Києва, аналіз нормативно-правових актів, судової практики та наукової літератури дозволили дійти висновку про відсутність науково обґрунтованої методології ведення адвокатського дос'є в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання необхідності та проблем формування адвокатського дос'є досліджуються в працях науковців та практиків Я. Зейкана [6, 7], Р. Мартиновського [8], О. Острогляда [9] та інших. У вказаних роботах підтверджено пріоритетне значення ведення адвокатського дос'є для якісного

надання правничої допомоги.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Доводячи важливість ведення адвокатського досьє, звернімося до думки Я. Зейкана, який стверджує, що: «правова позиція містить дві основні складові – законність вимог або спірного інтересу і можливість довести ці вимоги» [7, с. 46]; «під час вироблення правової позиції потрібно підняти великий пласт правових актів, коментарів, монографій, судової практики» [6, с. 153]; «добросовісне виконання доручення вимагає ведення адвокатського досьє» [6, с. 154]

О. Острогляд наголошує, що «ведення адвокатського досьє зумовлюється особливостями договірною режиму роботи адвоката; є свого роду технікою безпеки адвоката у дисциплінарних справах; є засобом, що забезпечує якість наданої правничої допомоги» [9, с. 182]. У науковій праці О. Острогляда розглянуто значення і структуру адвокатського досьє на прикладі ведення у кримінальній справі.

Вважаємо цінною й наукову думку Р. Мартиновського, Т. Сівак, О. Стьопіна, що «великий обсяг інформації вимагає її систематизації в процесі опрацювання з метою утримання в пам'яті адвоката всіх обставин, які мають значення для справи. Наявність у адвоката такої інформації невідворотно порушує питання збереження адвокатської таємниці. Тому для вирішення цих проблем доцільно вести адвокатське досьє у кожній справі, незалежно від її складності. Справа, яка на перший погляд видається простою, може згодом стати складною з великою кількістю матеріалів» [8, с. 7].

Метою даної статті є аналіз автором особливостей ведення адвокатського досьє в Україні: принципів його формування, функцій, які відіграють в адвокатській діяльності, та його структури на прикладі надання правничої допомоги із захисту прав та законних інтересів клієнта у цивільній справі.

Виклад основного матеріалу

Термін адвокатське досьє згадується в пункті 6 статті 10 Правил адвокатської етики [4, с. 7], затвердженої Установчим З'їздом адвокатів України від 17.11.2012 р.: «Адвокат зобов'язаний забезпечити такі умови зберігання документів, переданих йому клієнтом, адвокатських досьє та інших матеріалів, що знаходяться в його розпорядженні і містять конфіденційну інформацію, котрі розумно виключають доступ до них сторонніх осіб».

Положенням про адвокатське досьє, яке затверджене рішенням Ради адвокатів України від 04.08.2017 р. №169, визначено, що «адвокатське досьє – сукупність документів та інформації, що отримуються, збираються, створюються, зберігаються, використовуються адвокатом (іншою особою за його дорученням) та/або знаходяться в його розпорядженні (володіння, віданні тощо) і охоплюється поняттям адвокатської таємниці, а також окремі (одиночні) документи та будь-які носії інформації, які охоплюються таким поняттям, предмети, тощо» [5, с. 3]. Також вказаним Положенням унормовано відсутність обов'язку адвоката із ведення адвокатського досьє, а отже і неможливість притягнути адвоката до дисциплінарної відповідальності за брак адвокатського досьє під час надання правничої допомоги.

Варто зауважити, що визначення терміну «адвокатське досьє» дотепер відсутнє у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у тому числі і його синоніму – «адвокатське провадження». Із звичаїв ділового обороту сформувалася усталена практика тлумачення адвокатського досьє як сукупності матеріалів, які складаються з договору про надання правничої допомоги, матеріалів, що надійшли до адвоката від клієнта в межах надання правничої допомоги, зібраних доказів, процесуальних документів, особистих записів по справі, нормативно-правової бази, науково-методичної літератури тощо. Під терміном «адвокатське провадження», відповідно до звичаїв ділового обороту, розуміються всі матеріали (письмові, електронні, речові), які є у розпорядженні адвоката у зв'язку з виконанням ним договору про надання правничої допомоги клієнту. Схема змісту адвокатського досьє узагальнено на рисунку 1.

Рис. 1. Зміст адвокатського досьє. Складено автором.

Адвокат Р. Мартиновський вважає, що «головною вимогою до формування досьє є вміння адвоката швидко орієнтуватись у ньому та забезпечити збір і збереження всієї інформації, яка необхідна для успішного ведення справи» [8, с. 11].

Складання адвокатського досьє є доцільним у всіх видах надання правничої допомоги, навіть при проведенні консультування без укладання з особою, яка звернулася до адвоката, договору про надання правничої допомоги. Поширеними є випадки, коли особа через деякий час після консультації повертається до адвоката по правничу допомогу. Докладно задокументована інформація про зміст першого звернення клієнта стане у нагоді адвокату та допоможе швидше та ґрунтовно підготуватися до захисту прав та інтересів клієнта. Якщо адвокат подбає про отримання та збереження документа сьогодні, не виключено, що цей документ подбає згодом про ефективний захист клієнта та ділову репутацію адвоката.

При формуванні, використанні та зберіганні адвокатського досьє ми рекомендуємо адвокатам дотримуватися таких принципів, як:

1) конфіденційності – не розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю. Відповідно до ч. 3 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» «адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення» [3];

2) первісної перевірки достовірності, визначення належності та допустимості доказів, які долучаються до матеріалів досьє;

3) повнота адвокатського досьє є основою для аргументації правової позиції. Навіть початково другорядний документ з часом може відіграти ключову роль у доказуванні позовних вимог, як наприклад, рекомендоване повідомлення про вручення поштового відправлення та опис поштового вкладення на підтвердження факту отримання листа контрагентом на певну дату.

4) незалежності визначення правової позиції у справі, формування адвокатського досьє на власний розсуд. Адвокату важливо зібрати, обробити та згрупувати складові досьє у такий спосіб, який дозволяє швидко віднайти необхідну інформацію. Адвокатське досьє належить лише адвокату і може бути надано клієнту на ознайомлення за згодою адвоката. Проте, копії документів, які стосуються особи клієнта можуть бути надані адвокатом на прохання клієнта в межах виконання договору про надання правничої допомоги. Зауважимо, у випадку припинення повноважень адвоката у представництві інтересів і захисті прав клієнта, на вимогу клієнта він зобов'язаний повернути клієнту всі отримані від нього копії та оригінали документів, копії процесуальних документів, речові докази та інші документи, отримані на вимогу клієнта (наприклад, письмові висновки фахівців, експертів тощо);

5) формування адвокатського досьє на власний розсуд не забороненими чинним законодавством методами та засобами. Відповідно до 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» «адвокат має право звертатися з адвокатськими запитами, ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, збирати відомості про факти, що можуть бути використані як

докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою, одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань» [3].

Серед функцій, які виконує адвокатське дос'є в діяльності адвоката, ми спробували виокремити такі:

1) збір, систематизація, обробка та аналіз інформації, письмових та речових доказів з метою формування та узгодження з клієнтом правової позиції для її подальшої реалізації. Представництво та захист прав та інтересів клієнта вимагає від адвоката аналізу значного масиву інформації, який має бути систематизований та узагальнений у спосіб зручний для користування ним. На рис. 2 автором наведено структуру адвокатського дос'є на прикладі оформлення адвокатського дос'є у цивільній справі. Після виконання договору про надання правничої допомоги адвокатське дос'є оформлюється як архівна справа.

Інформація про виконання адвокатом та клієнтом зобов'язань за договором про надання правничої допомоги

- Копії паспорта клієнта та довідки про присвоєння ідентифікаційного номера
- Договір про надання правничої допомоги
- Витяг з договору про надання правничої допомоги
- Згода клієнта на надання адвокату інформації та копій документів
- Копія ордеру
- Банківські виписки та прибуткові касові ордери про оплату клієнтом послуг адвоката
- Завдання (доручення) клієнта
- Пояснення клієнта
- Протоколи інтерв'ю з клієнтом
- Розписка про приймання-передачу документів (речей)
- Плани-графіки захисту прав та інтересів клієнта
- Правові висновки у справі
- Акти наданих послуг (виконаних робіт)
- Довідка про виконану адвокатом роботу

Докази

- Письмові докази та їх копії
- Речові докази та їх опис
- Акт прийому-передачі доказів до договору про надання правничої допомоги
- Адвокатські запити та відповіді на них
- Відібрані адвокатом пояснення громадян, посадових та службових осіб (свідків)
- Висновки експертів та їх копії

Процесуальні документи

- Звіт про аналіз документів та подій у справі
- Копія позовної заяви та копії доданих до неї документів на обґрунтування позовних вимог(або копія заперечення на позовну заяву з доданими до нього копіями документів у випадку, якщо клієнт-відповідач)
- Копії клопотань та заяв
- Копії ухвал та копія рішення суду
- Копії апеляційної та касаційної скарг
- Копія матеріалів судової справи
- Контрольний лист до судової справи
- Аудіозаписи судових засідань
- Копія матеріалів справи на електронному носії

Аналітичні нотатки

Систематизований перелік приписів законодавства, що регулюють спірні правовідносини, судової практики національних судів з розгляду аналогічних спорів, рішень ЄСПЛ, рішень і висновків Конституційного Суду України

**Рис. 2. Приклад структури адвокатського досьє у цивільній справі.
Складено автором.**

2) захист матеріалів, які складають адвокатське досьє, від проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення. Титульний аркуш теки з матеріалами адвокатського досьє має бути відповідним чином позначений як об'єкт, що містить адвокатську таємницю з попереджувальним написом про його охорону законом (приклад наведено на рис. 3). Відповідно до статті 397 Кримінального кодексу України «порушення встановлених законом гарантій діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги та професійної таємниці карається штрафом від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до 2-х років, або арештом на строк до 6 місяців, або обмеженням волі на строк до 3-х років; у разі, якщо такі дії, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища, то така особа може бути позбавлена судом права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років» [1].

<p style="text-align: center;">АДВОКАТСЬКЕ ДОСЬЄ АДВОКАТА НАУМОВОЇ О.О.</p> <p style="text-align: center;">(свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю №5122, видане на підставі рішення КМКДКА від 25.07.2012 р. №27-27-27)</p> <p>Справа про надання правничої допомоги _____ (ПІБ)</p> <p>Договір по надання правничої допомоги від «__» _____ 20__ року</p> <p>РОЗПОЧАТО «__» _____ 20__ року</p> <p>ЗАКІНЧЕНО «__» _____ 20__ року</p> <p style="text-align: center;">Містить документи, що становлять адвокатську таємницю</p> <p style="text-align: center;">Заборонено проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення цих документів</p> <p style="text-align: center;">ДОСТУП ОХОРОНЯЄТЬСЯ ЗАКОНОМ</p> <p style="text-align: center;">Статті 22, 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»</p> <p style="text-align: center;">Частина 6 статті 46 Кримінального процесуального кодексу України</p> <p style="text-align: center;">Стаття 397 Кримінального кодексу України</p>

Рис. 3. Маркування адвокатського досьє для охорони адвокатської таємниці. Складено автором.

3) захист репутації адвоката від необґрунтованих звинувачень клієнта чи інших осіб щодо виконання професійних обов'язків або наявності конфлікту інтересів. Необхідно зауважити, що ведення адвокатського досьє підвищує ефективність аналізу документів, їх зберігання, формування та реалізацію правової позиції у справі, що сприяє зростанню якості надання правничої допомоги. Непоодинокі випадки, коли досьє захищало репутацію адвокатів від необґрунтованих скарг клієнтів або інших осіб на адресу кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо невиконання адвокатом своїх професійних обов'язків. У таких несприятливих ситуаціях матеріали досьє, що містили всі документи, які відображали професійне виконання адвокатом своїх обов'язків, були достовірним свідченням належного виконання ним умов договору про надання правничої допомоги, чим спростовували пред'явлені претензії.

Систематизація досьє є важливим завданням з організації його складання і покликана забезпечувати швидку та зручну роботу із документами, формування архівної справи. Складати адвокатське досьє можна у різні способи, тому виокремимо найбільш поширені у адвокатській практиці критерії його формування:

1) хронологічний – документи розміщуються в адвокатському досьє в хронологічному порядку, залежно від дати їх появи у адвоката, починаючи з договору про надання правничої допомоги та до останнього за датою документа, який має відношення до цивільної справи, переважно це судові рішення вищих судових інстанцій у справі. Такий спосіб є доцільним за наявності великого обсягу документів у адвокатському досьє, робота над якими потребує врахування дати їх створення. Наприклад, коли адвокат, проводячи аналітичну роботу, має зіставити по датах зміст документів, показання свідків, висновки експертів тощо. Ведення електронного реєстру змісту адвокатського досьє дозволяє підвищити ефективність обліку та швидкість пошуку адвокатом

необхідних елементів досьє, усуває можливість загублення документів. Також зручність цього способу має місце при підготовці адвокатом звіту перед клієнтом про результати своїх процесуальних дій у цивільній справі на кожному етапі судового розгляду. Даний спосіб систематизації є найбільш легким і зручним у веденні адвокатом досьє;

2) предметний – документи розміщуються у адвокатському досьє за змістом по розділах у хронологічному порядку, які утворюють єдину систему з логічною послідовністю. Наприклад, перший розділ охоплює документи, що стосуються взаємовідносин адвоката та клієнта (договір про надання правничої допомоги, ордер, звіти, акти прийому-передачі документів, платіжні документи тощо), другий розділ – документи щодо особи позивача, відповідача та інших учасників процесу (наприклад, паспорт, свідоцтво про шлюб, свідоцтво про народження дитини), третій розділ – документи щодо кожного окремого предмету позову, четвертий розділ – документи процесуального характеру (наприклад, позов, ухвала про відкриття провадження у справі тощо), п'ятий розділ – документи адвоката, створенні при написанні позову (аналітичні нотатки), ознайомлені з матеріалами справи (фотокопія матеріалів судової справи, список доказів із зазначенням томів та аркушів справи, аналіз документів судового опонента тощо). Даний спосіб систематизації досьє доцільний у випадку представництва прав та інтересів клієнта у численних судових справах, які охоплюються одним договором про надання правничої допомоги, і є потреба у виділенні розділів по кожній справі, які об'єднанні єдиними первинними документами. Наприклад, розділ 4.1. «справа про стягнення дебіторської заборгованості», розділ 4.2. «справа про визнання контрагентом недійсності договору», розділ 4.3. «матеріали виконавчого провадження».

Адвокат Р. Мартиновський пропонує такі способи систематизації адвокатського досьє у кримінальній справі залежно від характеру провадження та його обсягу:

- 1) відповідно до послідовності розташування матеріалів у провадженні;
- 2) за епізодами (позовними вимогами);
- 3) за хронологією;
- 4) за тематичними розділами (наприклад: обвинувальний акт;

процесуальні документи; експертизи; дані, що характеризують особу; матеріали захисту);

- 5) щодо окремих осіб (за показаннями підзахисного, потерпілого, свідків);
- 6) змішаний спосіб [8, с. 12].

Адвокат розпочинає складання адвокатського дос'є з укладання з клієнтом договору про надання правничої допомоги, доповнюючи всіма документами, які стосуються справи клієнта.

Адвокатське дос'є створюють у паперовій формі з додатком у вигляді його копії на електронному носії. З власної багаторічної адвокатської практики зауважу про цінність ведення електронної копії адвокатського дос'є. Роздрукування електронних копій документів дос'є скорочує час на формування додатків до процесуальних документів порівняно з традиційним зняттям копій з документів. Електронне дос'є містить численні напрацьовані процесуальні документи, тому їхнє повторне використання при виконанні доручень інших клієнтів оптимізує час на надання правничої допомоги.

Відповіді на адвокатські запити, відібрані письмові пояснення громадян, посадових або службових осіб, замовлені адвокатом висновки експертів є частиною дос'є, що належать лише адвокату. На вимогу клієнта можуть бути надані лише їх копії.

Строки зберігання адвокатського дос'є законодавчо не врегульовані. Тому враховуючи загальний строк позовної давності, адвокатське дос'є доцільно зберігати після виконання договору про надання правничої допомоги не менше, ніж три роки.

Зберігання адвокатського дос'є забезпечується в такий спосіб, щоб виключити можливість доступу до нього сторонніх осіб. Ця вимога діє на весь час існування дос'є та передбачена ч. 3 ст. 22 Закону України «Про адвокатську діяльність» [3].

Висновки

Спираючись на проведений аналіз ведення адвокатського досьє в Україні, ми дійшли до таких висновків.

Адвокатське досьє – це сукупність інформації, що збережена на матеріальних носіях і в електронному вигляді, отримана адвокатом на підставі виконання прийнятого від клієнта доручення на надання правничої допомоги. Ведення досьє у електронній формі значно оптимізує час адвоката на надання правничої допомоги.

У кожній судовій справі розробці правової позиції передують кропіткою формування адвокатського досьє, яке є інформаційним джерелом здійснення аналізу та оцінки доказів у справі, з'ясуванні їх належності та допустимості, всебічному дослідженню всіх обставин справи.

Обсяг та повнота опрацювання адвокатського досьє свідчить про своєчасність та якість наданої клієнту правничої допомоги. Адвокатське досьє стоїть на варті захисту адвоката від необґрунтованих скарг клієнтів про незадовільний стан надання правничої допомоги, а також від звинувачень у наявності конфлікту інтересів.

Адвокатське досьє є конфіденційною інформацією, доступ до нього охороняється законом. Тому в умовах напрацьованої вітчизняними правоохоронними органами практики проведення обшуків в офісах та помешканнях клієнтів, виїмки документів тощо, ігнорування важливості ведення, правильного маркування та зберігання адвокатського досьє здатне завдати шкоди як захисту прав і законних інтересів клієнта, так і репутації адвоката.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III, редакція від 18.12.2017 р., підстава 2059-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. №4651-VI, редакція від 15.12.2017 р., підстава 2147а-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. №5076-VI, редакція від 01.01.2017, підстава 1791-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
4. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 р. 09.06.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf
5. Положення про адвокатське дос'є, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 04.08.2017 р. №169 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2017-08-04-r-shennya-rau-169_59d23b518e85f.pdf
6. Зейкан Я.П. Настільна книга адвоката у кримінальній справі (КПК 2012) / Я.П. Зейкан, С.Ф Сафулько. – 2-ге вид., допов. – К.: ВД «ДАКОР», 2016. – 640 с.
7. Зейкан Я. П. Адвокат: цивільні справи: методичні поради. Х.: Видавництво «Світ книг», К.: ВД «ДАКОР», 2016. – 688 с.
8. Мартиновський Р. Методичні рекомендації для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою «Ведення адвокатського дос'є» / Р. Мартиновський, Т. Сівак, О. Стьопін / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/MP_advocatske_dosie_-3.pdf
9. Острогляд О. В. Поняття адвокатського дос'є та його значення в здійсненні захисту //Правова держава. – 2009. – №. 11. – С. 177-182.